

УДК 37.09+373.5.016+91(07)

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА МЕТОДИК ПРОВЕДЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗІ
ШКОЛЯРАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОБУТТЯ ЯКІСНОЇ
ЗАГАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ**

Слюта Аліна Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри географії

Шило Яна Олександрівна,
здобувач вищої освіти
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
Чернігів, Україна

Анотація: У статті розкривається суть індивідуального підходу для забезпечення здобуття якісної загальної географічної освіти. Проаналізовано індивідуальну навчальну діяльність в географії та її роль індивідуальних робіт у освітньому процесі. Перевірено ефективності використання сучасних форм організації та методик проведення індивідуальної роботи зі школярами для забезпечення здобуття якісної загальної географічної освіти

Ключові слова: індивідуальна робота, учні, загальна географічна освіта, методика, освіта.

Вступ. Кардинальні зміни у суспільстві, розвиток науки, техніки й виробництва, зростання інформатизації об'єктивно потребують змін у всіх сферах життя, у тому числі й в освіті. Сьогодення потребує від людини не тільки певної суми знань, умінь та навичок, а, що важливіше, вміння самостійно здобувати й використовувати на практиці нові знання, вміння співпрацювати, спілкуватися, адаптуватися до нових обставин, знаходити шляхи вирішення життєвих проблем. Тобто основною метою стає максимальний розвиток компетентності особистості щодо саморегуляції, самоосвіти та

самовдосконалення й виховання відчуття постійної потреби до цього [2].

Мета статті: перевірка ефективності використання сучасних форм організації та методик проведення індивідуальної роботи зі школярами для забезпечення здобуття якісної загальної географічної освіти

Результати обговорення. Закономірне підвищення вимог до рівня та якості освіти підростаючого покоління спонукає до пошуку нових шляхів удосконалення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. На особливу увагу заслуговує проблема формування в учнів загально навчальних та спеціальних умінь і навичок самостійного здобування знань з різних джерел інформації. Навчити дитину самостійно вчитися, сформувати вміння і навички творчої діяльності – одне з провідних завдань модернізації змісту освіти [8].

Індивідуальне робота учня – це складна динамічна система (учень, вчитель, засоби навчання), функціонування якої здійснюється на основі виваженого поєднання самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів з їх навчанням під керівництвом вчителя

Індивідуальність, індивідуальна робота, індивідуальна творча діяльність були об'єктом наукового дослідження багатьох вчених: філософів, психологів, дидактів, методистів (П. В. Копнін, О. М. Коршунова, Б. Г. Богоявленська, Я. О. Пономарьов, А. М. Алексюк, Б. І. Коротяєв, І. Я. Лернер, І. О. Зайченко, В. О. Коринська, А. П. Ковальова, М. Медведєва, Г. Лемекіна та ін.) [1, 4-6].

Можна відзначити, що структура і зміст курсу шкільної географії сприяє індивідуальній творчій діяльності учнів на уроках і в позаурочний час. Індивідуальна робота є різнобічним, поліфункціональним явищем і має не тільки навчальне, а й особистісне, суспільне значення [7]. Результати наукових досліджень, науковий доробок педагогів дають змогу виділити такі основні напрямки розвитку індивідуальності учнів у процесі навчання: створення пошукової проблемної ситуації на уроці; застосування системи індивідуальних робіт; використання нових форм уроку; різноманітних дидактичних та навчально-технічних засобів; розвиток самостійності і активності учнів у процесі навчання.

Загальна проблема реалізації індивідуального підходу до навчання постійно знаходилася і знаходиться у полі зору провідних фахівців з педагогіки та психології. Найбільше дана проблема була розроблена і обґрунтована відносно організації навчання у основній школі як вітчизняними, так і зарубіжними вченими педагогами і психологами [3].

У процесі дослідження, а саме перевірки готовності учнів ліцею №32 міста Чернігова до їх індивідуальної роботи щодо забезпечення здобуття якісної загальної географічної освіти з'ясувалося, що проблема підготовки учнів до такої форми роботи є досить суттєвою та повністю не забезпечує її розв'язання. Основну причину ми вбачаємо в тому, що існує суперечність між вимогами сьогодення (парадигма загальної середньої освіти, яка спрямована на підготовку творчо мислячого учня, здатного успішно і ефективно функціонувати у сучасній освіті, своєю чергою вирішувати нестандартні завдання і розгляд учня як активного суб'єкта освітнього процесу у ЗЗСО) та реальною практичною підготовкою учня до індивідуальної роботи. Отже, виявлені суперечності обумовлюють необхідність ретельного дослідження та пошуку вирішення цієї складної проблеми.

У ході дослідження для кожного учня проводився індивідуальний порівняльний аналіз. Результати узагальнювалися за класами в цілому (10-11 кл.). Всього опитаних та протестованих – 207 учнів. В межах поставленої мети одне із завдань дослідження полягало у визначенні готовності учнів до впровадження індивідуальної роботи (РГ) в межах освітнього процесу школярів в ЗЗСО (ліцею №32).

Для зіставлення даних тестування був уведений індекс готовності учнів до індивідуальної роботи для забезпечення здобуття якісної загальної географічної освіти (далі – ІГР) (1; 2) як сума різниць показників за кожним з тестів учнів і показниками конкретного учня:

$$\text{ІГР}_d = \text{ПСГ}_d - \text{РГ} (1),$$

де ІГР_d – індекс готовності учнів до індивідуальної роботи;

ПСГ_d – показниками структури готовності учня до індивідуальної роботи;

РГ – рівень готовності учня.

$$\text{ІГР}_{\text{П}} = \text{ПСГ}_{\text{П}} - \text{РГ} \quad (2),$$

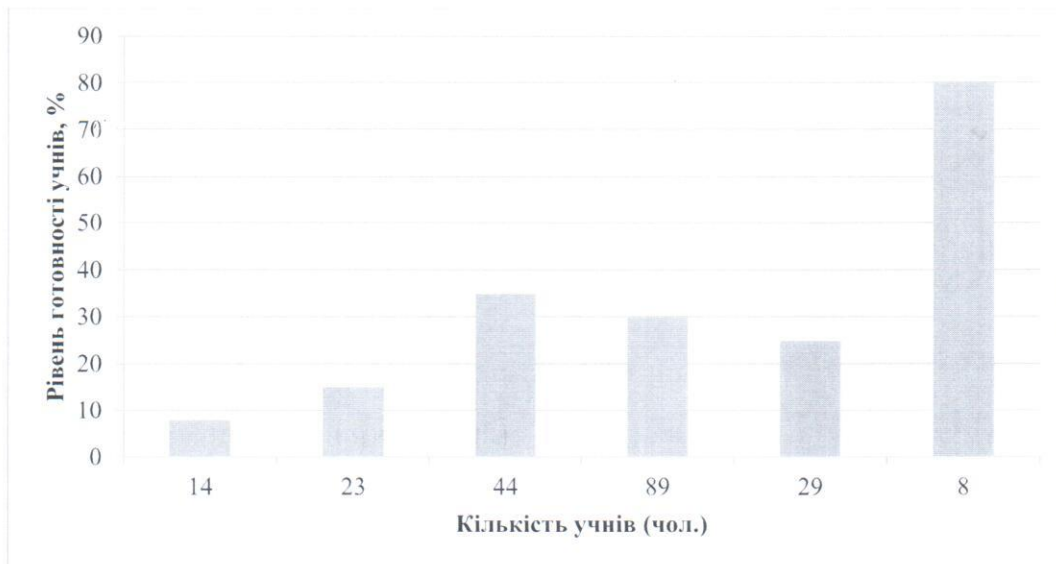
де $\text{ІГР}_{\text{П}}$ – індекс готовності учнів після організації індивідуальної роботи;

$\text{ПСГ}_{\text{П}}$ – показниками структури готовності учня після індивідуальної роботи;

Крім того, був уведений індекс особистісного розвитку (ІОР) (3). Індекс особистісного розвитку (зростання) визначався як сумарна різниця між показниками структури готовності учня на момент готовності до індивідуальної роботи і на передодні запровадження такої форми роботи:

$$\text{ІОР} = \text{ПСГ}_{\text{П}} - \text{ПСГ}_{\text{Д}} \quad (3)$$

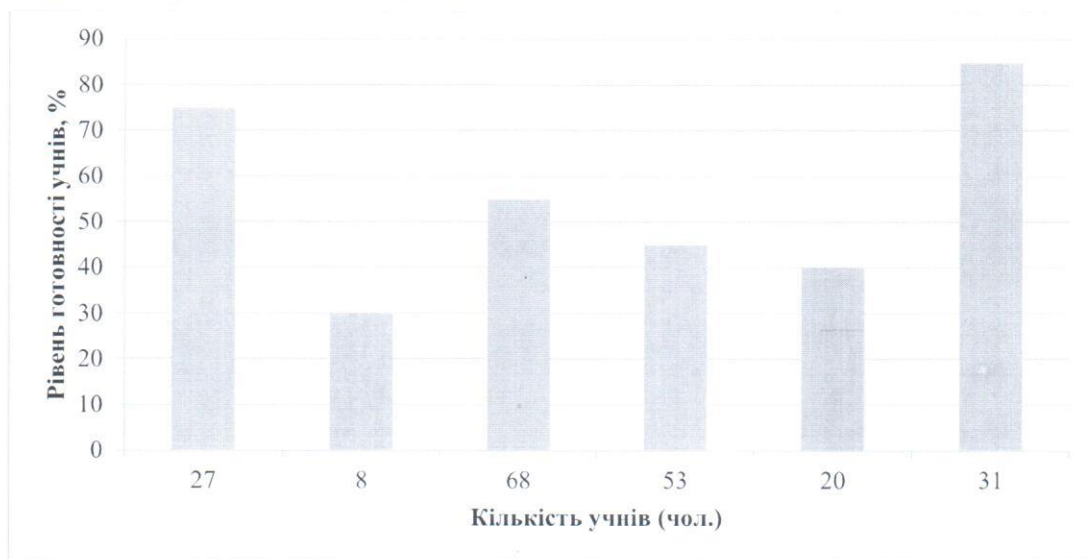
Результати статистичної обробки даних наведено на рис. 1.,

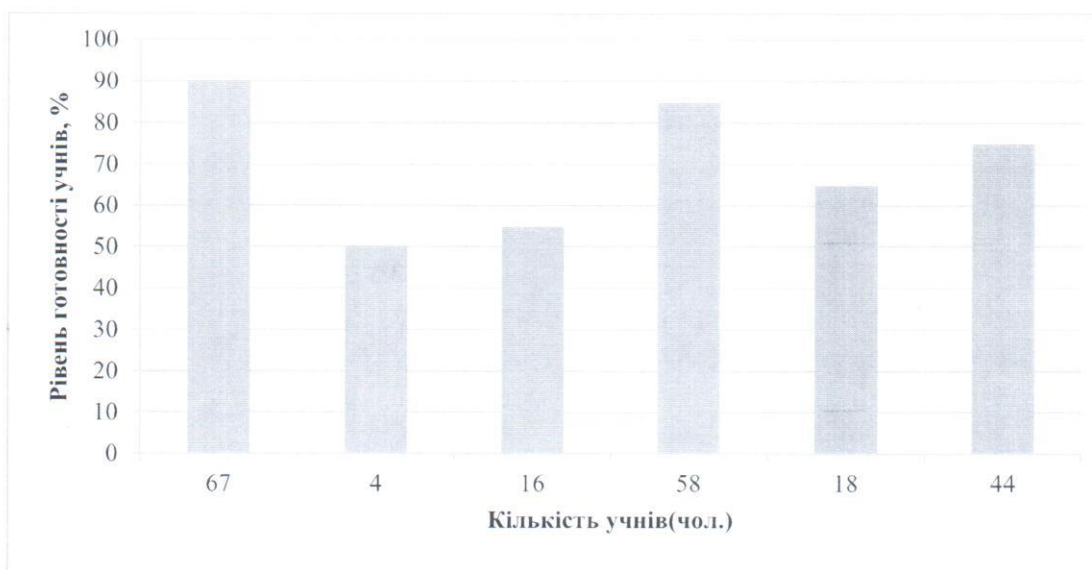
Рис. 1. Рівень готовності учнів до індивідуальної роботи (до запровадження індивідуальної роботи при вивченні географії)

Статистична обробка даних показує, що для основної кількості учнів ІГР не перевищує – 6 балів (10 тестів по 1 балу), є поодинокі випадки – 8 балів. Такий низький рівень готовності до індивідуальної роботи у учнів відображає проблему розуміння самого процесу індивідуального навчання. За час виконання учнями індивідуальної роботи ІГР загалом збільшився на 14%, з'явилися учні з достатнім профілем рівня готовності до індивідуальної роботи на 1 тиждні (рис. 2), і лише на 3 тиждні організації учнів до індивідуальної роботи

рівень ІГР збільшився на 29%, що показує достатній рівень готовності їх до індивідуальної роботи в цілому (рис. 3).

Рис. 2. Рівень готовності учнів до індивідуальної роботи (на 1-му тижні організації індивідуальної роботи учнів при вивченні географії)

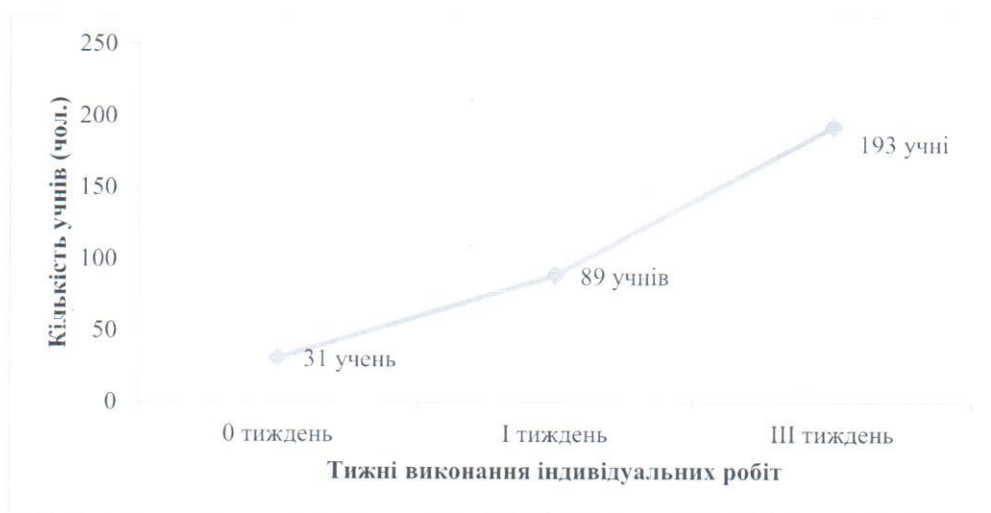

Рис. 3. Рівень готовності учнів до індивідуальної роботи (на 3-му тижні організації індивідуальної роботи учнів при вивченні географії)

Спостерігається в цілому, виражений достатній рівень готовності учнів до індивідуальної роботи лише на 3 тижні організації індивідуальної роботи учнів при вивченні географії. Такі показники можемо пов'язувати з недостатністю

набутих знань для самостійного вирішення завдань, адаптацією у новому середовищі, не сформованістю умінь та навичок на належному рівні, особистісним розвитком та іншими факторами.

Як вже зазначалося, зміни ІГР коливаються від початку впровадження індивідуальної роботи учнів, 1 та 3 тижнів досить суттєво. Це підтверджується картиною зміни рівня готовності учнів до індивідуальної роботи при вивченні географії (рис. 4).

Рис. 4. Зміна рівнів готовності учнів в процесі організації індивідуальної роботи при вивченні географії

Аналізуючи графік зміни рівнів готовності учнів до індивідуальної роботи при вивченні географії можна помітити, що 31 учень з 207 учнів мали достатній рівень готовності до індивідуальної роботи, 89 учнів з 207 студентів (43%) мали достатній рівень підготовки до виконання індивідуальної роботи при вивченні географії, (58 учнів підвищили свій рівень особистісного розвитку з низького рівня до достатнього) лише на I тиждні, та 104 учні відповідно на 2 тиждні, 193 учні від загальної кількості учнів (93%) мали достатній рівень готовності до виконання індивідуальної роботи на 3 тиждні. Оцінка рівня готовності учнів визначалася на основі критеріїв, згідно з Л.Я. Ясюковою [9], а саме: низький, достатній, високий рівні.

Тестування учнів за методикою Л.Я. Ясюкової [9] показало, що рівень готовності їх до виконання індивідуальної роботи при вивченні географії досить низький, частково підвищився до достатнього рівня готовності учнів

виконувати індивідуальні завдання лише на 1 тиждні впровадження такої форми роботи, що показує виражений достатній рівень готовності учнів на 3 тиждні, серед яких 53% учнів проявляли високий рівень готовності до запропонованої форми роботи. Розподіл учнів за рівнем готовності щодо виконання завдань індивідуальної роботи при вивченні географії має характерну поляризацію готовності в залежності від проміжку часу. Це значно ускладнює проведення даної форми роботи для учнівського колективу та в цілому і послаблює її ефективність щодо формування індивідуальних самостійних умінь для застосування їх у подальшому.

Отже, з урахуванням отриманих результатів дослідження, а саме у зв'язку з розподілом готовності учнів до виконання індивідуальної роботи при вивченні географії, потрібно негайно виправити ситуацію щодо підготовки учнів до такого роду занять заздалегідь, використовуючи системно-поетапний підхід, для забезпечення правильного поточного та подальшого запровадження запропонованої поглибленої індивідуальної форми роботи при вивченні географії.

Висновки. Індивідуальний підхід при вивченні географії – це принцип педагогіки, згідно з яким у процесі навчальної роботи з класом педагог взаємодіє з окремими учнями за індивідуальною моделлю, враховуючи їх особистісні якості, при якому відбувається орієнтація на індивідуальні особливості учня та створення психолого-педагогічних умов для його розвитку. Індивідуальне навчання організовується з метою створення оптимальних умов для здобуття учнями певного освітнього рівня, відповідного до особистих потреб, індивідуальних здібностей, можливостей, розвитку нахилів. Одним з найдоступніших і перевічених практикою шляхів підвищення ефективності уроку, активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці є відповідна організація індивідуальної навчальної роботи. У процесі перевірки готовності учнів ліцею №32 міста Чернігова до їх індивідуальної роботи щодо забезпечення здобуття якісної загальної географічної освіти з'ясувалося, що проблема підготовки учнів до такої форми роботи є досить суттєвою та

повністю не забезпечує її розв'язання. Одним з найдоступніших і перевірених практикою шляхів підвищення індивідуальної роботи з географії є міцне закріплення вивченого на уроці матеріалу, глибше його осмислення, подальший розвиток набутих учнями умінь і навичок індивідуальної роботи з текстом підручника, географічними картами, ілюстраціями, схемами, що може мати відображення в процесі організації: індивідуально-дослідних робіт з географії, проєктів, ігор, вікторин, творчих ідей, експериментів та ін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. за ред. О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. 2-ге вид. К.: Каравела, 2008. 400 с.
2. Гончаренко С. Проблеми індивідуалізації процесу навчання. Педагогіка і психологія. 2015. №1. С.63-71.
3. Індивідуальне навчання учнів. Нормативно-правове забезпечення, орієнтовне календарно-тематичне планування, методичні рекомендації / уклад. Д. В. Ротфорт. Х. : Вид. група «Основа», 2012. 238с.
4. Коберник Г. І. Індивідуалізація й диференціація навчання: теорія та методика: Монографія. К.: Наук. Світ, 2002. 231 с.
5. Некряч Г. Диференціація навчання на уроках як один з методів індивідуальної роботи з учнями. 1999. № 1. С.12-13.
6. Саган О.В. Проблеми індивідуалізації навчання у школі. Таврійський вісник освіти. 2003. №3. С.209-214.
7. Скрипник М. І. Технології індивідуалізації навчання в післядипломній освіті педагогів. Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи : зб. наук. праць / Ред. кол. Л. І. Даниленко (гол.ред.) та інш. К. : Логос, 2001. В. 4. С. 85-90.
8. Ткаченко Л. Впровадження принципу індивідуалізації в навчально-виховний процес школи. 2003. № 11. С. 13-15.
9. Ясюкова Л.Я. Тест структуры интеллекта Р. Амтхауэра Спб: ГП «ИМАТОН», 2002. 80 с.